

Priča se još o Rakoczyjevom ustanku u Mađarskoj, borbama Mađara protiv Turaka, Subotici 18. i 19. stoljeća, dolasku Bunjevaca u Vojvodinu i njihovom vojno-krajiškom životu. Preci s njemačke strane sudjelovali su u tridesetgodišnjem ratu i živjeli u carskom Beču 19. stoljeća. I na kraju, naše doba – život početkom dvadesetog stoljeća, prvi svjetski rat, Vojvodina u Kraljevini SHS, drugi svjetski rat, prolazak Crvene armije kroz Vojvodinu i socijalistička kolektivizacija vojvodanskog sela.

Čini mi se naročito uspješnim što je u romanu suptilna granica između legende i zbilje ostala otvorena. Time čitatelj sudjeluje u zanimljivoj igri pogađanja i naslućivanja gdje prestaje zbilja, a počinje spisateljičina mašta, ili, kako se to danas sve češće izražava engleskom riječju »fiction«. Neka svatko sam prosudi koliko mogu biti legendarne ili povijesno verificirane osobe, situacije i dijalozi od prije sedam i pol stoljeća. U koncepciji romana zanimljivo je i određeno ubrzavanje radnje. Dok su srednjovjekovni događaji opisivani podrobnije uz poduže dijaloge, zbivanja bliža našem vremenu su često ilustrirana karakterističnom skicom. Time se i na književnoj razini odražava tzv. ubrzavanje povijesti. Ocjenu literarne vrijednosti romana namjerno prepuštam pozvanijim stručnjacima književnih glasila.

Dodatni razlog zbog kojega registriramo spomenuto djelo na stranicama znanstvenog časopisa je izvanredna stilsko lakoća sažetog izlaganja povijesne materije. Našim metodičarima i sastavljačima školskih knjiga uvelike bi koristilo proučiti kako je književnici uspjelo na samo 180 nevelikih stranica skicirati gotovo osam stoljeća povijesti južne Europe.

A kao zanimljivo i dopadljivo štivo moglo bi se preporučiti i srednjoškolskoj mladeži kao lektira prikladna za proširenje povijesnih horizonata i provjeru stečenog znanja.

Andrej Čebotarev

IVAN DAMIŠ, Iz prošlosti župe Čakovec, Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima (sv. Ćirila i Metoda), Zagreb, 1994., 262 str.

U knjizi o prošlosti župe Čakovec objavljeno je 28, najvećim dijelom ranije tiskanih tekstova Ivana Damiša, koji govore o povijesti te župe i njezinih filijala, te o pojedinim važnijim događajima i likovima koji su usmjeravali tijekom vjerskoga, političkoga i kulturnoga života Čakovca i Međimurja.

U uvodu se govori o dolasku franjevaca u Čakovec 1659. godine na poziv hrvatskoga bana Nikole Zrinskoga (1620.–1664.), o podignuću samostana (1702.–1812.) i crkve (1707.–1750.), o studiju filozofije, teologije i retorike u franjevačkom samostanu, te o dodjeljivanju čakovečke župe sv. Mihovila franjevcima u vrijeme zagrebačkog biskupa Maksimilijana Vrhovca 1789. godine. Slijedi opis umjetničkih djela u franjevačkom samostanu, vjersko–kulturne aktivnosti franjevaca između dva svjetska rata, izgradnje i blagoslova Katoličkog doma u Čakovcu 1937.–1938. godine i euharistijskoga kongresa iz 1935. godine kao najznačajnije međuratne manifestacije katolicizma i hrvatske nacionalne svijesti u Međimurju. Autor je ustvrdio da su oni bili najznačajniji promicatelji hrvatstva u tom dijelu domovine izloženom mađarskim teritorijalnim pretenzijama. Izdvajanje međimurskih samostana iz provincije sv. Ladislava i njihovo uključivanje u novoutemeljenu Hrvatsku provinciju sv. Ćirila i Metoda 1900. godine, ocijenio je važnim momentom koji je olakšao sjedinjenje Međimurja s maticom domovinom. S posebnom

pozornošću autor razmatra crkvenu povijest Međimurja u prvoj polovici XX. stoljeća – društva i organizacije koje nastaju u vrijeme Hrvatskoga katoličkog pokreta i Katoličke akcije, osnutak odbora Hrvatske pučke stranke u Čakovcu (1919.), aktivnost najznačajnijih predstavnika seniorata i djelatnost brojnih katoličkih organizacija u tom razdoblju (Hrvatskog orla, Društva muževa Katoličke akcije, križarskih organizacija i dr.).

U studiji »Briga nadbiskupa dr. Alojzija Stepinca za Međimurje u vrijeme mađarske okupacije (1941.–1945.)«, Damiš je, na temelju zabilježaka o Međimurju u Stepinčevu *Dnevniku*, građe u Arhivu Nadbiskupije zagrebačke i dokumenata Svete Stolice o Drugom svjetskom ratu, posvjedočio da je nadbiskup Stepinac u velikoj mjeri zaslužan za to da je okupirano Međimurje ostalo u sklopu Zagrebačke nadbiskupije.

Odnos između komunističkih državnih vlasti i franjevaca u Čakovcu u razdoblju od 1945. do 1960. godine autor razmatra na temelju Kronike franjevačkog samostana u Čakovcu (1919.–1947.) i djela *Historia domus* samostana i župe Čakovec (1947.–1971.). Ti dokumenti svjedoče da su predstavnici Crkve u Međimurju bili stalno izloženi represivnim mjerama komunističkih vlasti – uhićenjima, oduzimanju nekretnina i župskih matica, zabranama održavanja vjeronauka, sustavnoj kontroli kretanja i dr.

U posljednjem prilogu »Iz prošlosti filijalne kapele u Mačkovcu«, autor nas upoznaje s vjerskim prilikama u svome rodnome mjestu, udaljenom nekoliko kilometara od Čakovca, na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće, s posebnim osvrtom na posvećenje kapele sv. Petra i Pavla 1928. godine i njezinu prošlost u razdoblju od 1928. do 1993. godine.

Na temelju naznačenih sadržaja knjige Ivana Damiša možemo ustvrditi da su u njoj iznijeti brojni relevantni podaci iz crkvene povijesti Čakovca i Međimurja, koji ujedno predstavljaju važnu dopunu monografiji Rudolfa Horvata *Poviest Međimurja* (Varaždin, 1907.; Zagreb, 1944.; Čakovec, 1993.) za razdoblje od gotovo devet desetljeća, te je preporučiti historičarima.

Zoran Grijak

IVAN DAMIŠ, Ulomci za povijest Katoličke crkve u Hrvata, Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima (sv. Ćirila i Metoda), Zagreb, 1995., 525 str.

Od početka sedamdesetih godina, kada je postao članom Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, Ivan Damiš posvetio se istraživanju hrvatske crkvene povijesti, a posebice prinosi svoje provincije vjerskom, kulturnom i nacionalno-političkom djelovanju Crkve u Hrvata. Ta provincija, utemeljena 1900. godine, baštinila je tradiciju novovjekog franjevaštva na području sjeverne i zapadne Hrvatske, jer je obuhvatila područje triju ranijih kontinentalnih provincija: Hrvatske sv. Ladislava (osnovana 1661.), Hrvatsko-ugarske sv. Ivana Kapistrana (1757.) i Hrvatsko-kranjske sv. Križa (1810.), u jeku političke, crkvene i kulturne integracije hrvatskog naroda.

U predgovoru svoga najnovijeg djela Damiš je objasnio da je naziv uvjetovan povijesnim prilikama koje su bile takve da je trebalo skupljati ulomak po ulomak, kako bi se barem nešto pridonijelo razvitku crkvene povijesti u hrvatskom narodu. Također je upozorio na to da su neki od 17 radova u ovoj knjizi već bili objavljivani u raznim časopisima i zbornicima, dok su drugi preuređeni i dopunjeni, a pojedini su prvi put objavljeni.

Prvi dio knjige, koji nosi naslov »Bibliografska ostvarenja«, sadržava šest studija. Dvije su posvećene bibliografiji radova Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda